

**УУС-УРАН АЙЫМНЬЫНЫ ААҢЫЫГА ТУҢААЙЛЛЫБЫТ
УОННА БУККРОССИНГ ПРИНЦИБИГЭР ОЛОҢУРБУТ
ИЙЭ, АҢА, ОҢО – БАРЫ БИИРГЭ ААҢАБЫТ БЫРАЙЫАГЫНАН
ОҢО СААДЫГАР СИТИМНЭЭХ ҮЛЭНИ ТЭРИЙИ**

*Жерготова Аида Иннокентьевна,
Васильева Марианна Ивановна,*

иттээччилэр

«ОҢону сайыннараар киин – «Мичээр» № 82-дээх оҢо саада»

Аннотация. Бстатыйаҕа дьэ кэргэн уонна уһуяан ситимнээх үлэлэрин түмүгэр оҢо оҢо кинигэни таптыырга, кинигэни убаастыырга үөрэтии бастакы хардыыларын, олуктарын туһунан суруллар. Уһуяанна ытыллар бырайыак хаамытынан оҢо төрөппүтүн кытта бииргэ кинигэни ааҕа, кинигэни сэргии, аахпыттан кэпсии үөрэниэхтээх диэн сыалы ситиһэргэ дьулуһабыт.

Күлүүс тыллар: буккроссинг, бырайыак, кинигэҕэ таптал, ситимнээх сананы сайыннарыы, дьэ-кэргэн, ый тиэмэлэринэн былаан.

**ORGANIZATION OF INTERCONNECTED WORK
IN KINDERGARTEN UNDER THE 'IYE, AGA, OGO –
BARY BIIRGE AAGABYT' (MOTHER, FATHER AND CHILD –
ALL READING TOGETHER) PROJECT OF LITERARY READING
AND THE ESTABLISHED PRINCIPLE OF 'BOOKCROSSING'**

*Zhergotova Aida Innokentyevna,
Vasilyeva Marianna Ivanovna,*

kindergarten teachers

*Municipal budget preschool educational institution
Micheer Kindergarten № 82 – Child Development Center*

Abstract. The article presents the results of methods of joint work of family and kindergarten in the education of love and respect for books, the first steps to reading. In the project work carried out in kindergarten we strive to ensure that the child learns to read a book together with the parent, to be interested in reading, to retell what they have read.

Key words: bookcrossing, project, love for books, developing a new bond, family, calendar and thematic plan.

Кириитыл

Дьокуускай куорат 82 №-дээх «Мичээр» уһуяанна 2022 үөрэх дьылыттан «Буккроссинг» принцибигэр олобуран оҢоһуллубут «Ийэ, аҕа, оҢо – бары бииргэ ааҕабыт» диэн бырайыагы үлэлэтэбит.

«Буккроссинг» диэн кинигэни хардарыта уларсыһыны ааттыллар. 2001 сыллаахха Америкаҕа интернет-технология специалиһа Рон Хонбекер диэн киһи санаатынан (идеятынан) «Буккроссинг» тэриллит уонна литератураны сэнээрээччилэр аан дойдутаагы уопастыбаннай хамсааһыннарыгар тийэ сайдыбыт.

Сүрүн идеята: киһи кинигэни ааҕан баран уопастыбаннай миэстэҕэ тулар анал кинигэ долбууругар хаалларар, хаалларбыт кинигэтин атын киһи ылан ааҕар, ити кур-

дук салбанан бара турар. Кинигэ хамсааһынын кэтээһин Интернет ситимнэ социальнай сервис нөнүө оноһулар. Буккроссинг кыттыылааҕа анал сайтка бэлиэтэнэр уонна кинигэтин регистрациялыыр. Хас биирдии регистрацияламмыт кинигэҕэ тустаах код инэриллэр. Буккроссинг кыттыылааҕа сайтка кинигэтин «босхолуур» (о.э. кинигэ ханна, хаһан босхолонорун туһунан биллэри суруйар), интэриэһиргиир киһи ол сиргэн тийээн кинигэни ылар.

Билигин информация техникэскэй өттүнэн балысханнык сайдар, сыппара эйгэтэ баһылыыр үйэтигэр кинигэни ааҕы курдук интэриэһинэй дьарык сүтэ быһытыйда. Наадыар информациябытын Интернет ситимин нөнүө талбыт булабыт, онон хаһыаты, кинигэни ааҕы ардыгар наадата суох дии саныбыт. Дьинэ кинигэни тыыннаахтыы ааҕы умсулҕана диэн туспа иэйиилээх дьикти дьарык буоллаҕа. Уопустубаҕа ааҕы култууратын намтааһынын хайдах гынан туоратабыт диэн кыһалҕа сытытык турар. Оҕону адьас кыра сааһыттан ааҕыга уһуйуохтаахпыт дии саныбыт. Маныаха оҕо саада уонна төрөппүт ситимнээх үлэлэрин сана халыыпка киллэрэн тэрийии тоҕоостоох. «Оҕону кыра сааһыттан ааҕыга уһуйуу үлэтин дьыссаакка «Буккроссинг» принцибигэр олобуран тэрийдэххэ хайдах буолуой?» диэн санааттан «Ийэ, аҕа, оҕо – бары бииргэ ааҕабыт» диэн бырайыагы толкуйдаатыбыт.

«Буккроссинг» бириинсибигэр олоҕурбут «Ийэ, аҕа, оҕо – бары бииргэ ааҕабыт» бырайыак сыала-соруга:

- уус уран айымньыны ааҕыны көбүлүүр үлэни оҕо саадыгар тэрийии;
- төрөппүт оҕотун кытта дьиэлэригэр кинигэни ааҕалларын ситиһии;
- оскуола иннинээҕи саастаах оҕоҕо ааҕы бастакы олуктарын инэри, кинигэҕэ интэриэһи, тапталы үөскэтии.
- Оҕолорго сөптөөх кинигэлэри тиэмэлэринэн талыы, кинигэ муннугун оноруу;
- Дьэ кэргэннэ оҕоҕо аналлаах айымньыны ааҕан, көрдөрөн, быһааран, ис хоһоонун уруһуйдатан оноттороллоругар көбүлээһин;
- Оҕо истибит айымньытын табаарыстарын иннигэр уруһуйунан, нeмoтаблицанан сирдэтэн ситимнээхтик кэпсии үөрэнэригэр усулуобуйаны тэрийии;
- Ким төһө кэпсээни кэпсээбитин фишкаларынан бэлиэтээһин.

Сабаҕалааһын:

Ийэ,аҕа оҕолоругар болҕомто ууран оҕоҕо сөптөөх араас остуоруйалары, иитэр-үөрэтэр суолталаах кэпсээннэри аахпыттарын, кэпсээбиттэрин түмүгэр манныгы ситиһиэххэ сөп:

- болҕомтолоох, тулуурдаах буолууну;
- билэр-көрөр баҕата күүһүрэрин;
- билиитэ-көрүүтэ кэниирин;
- кинигэ туһунан үчүгэй өйдөбүллээх буоларын;
- харыстабыллаах сыһыаны, кинигэҕэ тапталы;
- төрөппүт оҕотугар бириэмэ ууран кэпсэтэрин;
- оҕотун туһунан билбэт өрүттэрин билэрин.

Бырайыакпытын олоххо бигэтик киирэрин ситиһээри, үтүө түмүктэри ылар сыалтан маннык хайысхалаах үлэни ыытабыт:

Бэлэмнэни түһүмэҕэ (2022 сыл балаҕан ыйыттан алтынньы ыйга дылы):

1. Кинигэлэри булуу-талыы, библиотеканы ханатыы.
2. Уһуяан хас биирдии бөлөбөр кинигэни уларсыы долбуурдарын олохтооһун.

3. Куорат библиотекаларын кытта ситимнээх алтыһыны тэрийии.

4. Сыл устата ытыллар үлэни былааннааһын.

Практической үлэ (2022-2025 үөрэх дьыла):

1. Уһуяан иитэр-үөрэтэр үлэтэ дьыл кэмнэригэр сөп түбэһиннэрэн сахалыы халан-даарга олобуран тэррилэр, онон сизттэрэн хас ый санатыгар ханнык тиэмэбэ хайдах былааннаахтык үлэлэһэритин оҕолорбутугар, төрөппүттэритигэр билиһиннэрэбит.

2. Былааннамыт тиэмэнэн дьизэ кэргэни кытта кинигэлэри хардарыта уларсыһы.

3. Дьизэбэ аахпыт уус-уран айымньыларын ис хоһоонун уруһуйдаан эбэтэр мнемотаблицианан онорон аҕалбыттарын оҕолор доҕотторун иннилэригэр кэпсииллэр, ырытыһаллар.

4. Оҕолор уруһуйдарынан, оноһуктарынан быыстапка тэрийии.

5. Ый бүтүүтэ истибит айымньыларын чингэтэр сыалтан араас көрүннээх тэрээһиннэри ытыты (викторина, таабырын киһэһэтэ, тыл оонньууларынан күрэхтэһии у.д.а.).

6. Сыл түмүгэр бырайыакка көхтөөхтүк кытыбыт дьизэ кэргэни чизэстэһин, «Бастын ааҕар дьизэ кэргэн», «Бастын сэһэнньит» анал ааттары ингэри.

7. Ый ахсын уһуяан иһинэн радиорубка нөнүө остуоруйалары ааҕан иһитиннэри: 1) педагогтар; 2) оҕолор.

Түмүктүүр түһүмэх (2025 сыл)

1. Ыйдааҕы тиэмэлэринэн аттаран кинигэлэр картотекаларын оноруу.

2. Радиорубка нөнүө аахпыт остуоруйалары түмэн электроннай кинигэ оноруу.

3. Оҕо төрөппүтүнэн онорбут кинигэлэрин электроннай көрүннэ киллэри.

4. Үлэ уопутун араас көрүнгүнэн тарҕаты.

Аспыт үөрэх дьылыгар манньык үлэни ытытыбыт (1 таблица):

1 таблица

Тиэмэтэ	Уус-уран айымньылар	Ытыллар үлэ көрүнэ	Түмүктүүр тэрээһин
Алтынны			
Д.К. Сивцев-Суорун Омоллоон туһунан уонна кини иитэр-үөрэтэр суолталаах тэттик кэпсээннэрин билиһиннэри	– Диигиниир мээчик – Доҕоттор – Доҕордуулар – Инсэлэриттэн издэйбиттэр – Мүүккэ уол хайдах муммута – Сымыйалыан – бэйэгэр куһаҕаны оностуон – Бээчэ бэргэһэтэ – Күөрэгэй уйата – Бирээнньик толоонго хайдах үүммүтэ – Чычып-чаап о.д.а.	– Кинигэ муннугун тэрийии (төрөппүттэр оҕолорунаан көрөллөрүгэр уларсалларыгар аналлаах) – Уларсыбыт кинигэлэриттэн төрөппүт оҕотугар ааҕар, билиһиннэрэр. Оҕо айымньы ис хоһоонун мнемотаблицианан эбэтэр тугу сөбүлээбитин уруһуйдаан, пластилинынан айымньы дьоруойдарын онорон агалар. Мнемотаблицианан, уруһуйунан көрөн оҕолор иннилэригэр айымньы ис хоһоонун кэпсиир. – Бөлөх иһигэр куукулалары, харгыыналары туһанан кэпсээһин.	– Истибит айымньыларынан викторина ытыты. – Оҕолор уруһуйдарынан, оноһуктарынан быыстапкалара. – «Библиотека» оруоллаах оонньуу

Сэтінньи			
<p>Баай Байанай кыыллара – ойуур олохтоохторо</p>	<p>– С. Дегтярева, В. Бурцев, Г. Иванова-Айтыына «Ойуур оскуолата» – Гоголева М.И., Старостина В.А. «Ойуур кыыллара»</p>	<p>– Байанай туһунан билиһиннэри, кыыллар туһунан кэпсээннэри аабы. – Кыыллар туһунан кинигэлэри кинигэ муннугар ууруу. – Төрөппүттэр бэйэлэрэ талаллар, уларсаллар. – Оҕолор төрөппүттэрэ аахпыт айымньыларын туһунан уруһуй, оноһук, мнемотаблица онорон аҕалан оҕолор иннилэригэр кэпсииллэр. – Болот Боотур кыыллар туһунан «Таабырын хоһоонор» кинигэтиттэн таабырыннары таайтары</p>	<p>– Таабырын киэһэтэ – Ойуур кыылларын төһө билэгитий? – викторина – Оҕолор уруһуйдарынан, оноһуктарынан быыстапка</p>
Ахсынньы			
<p>Аптаах – алыптаах сахам остуоруйата</p>	<p>– «Куобах уонна баҕа» – «Баҕа аттаммыта» – «Күтэр чыычаах икки» – «Саһыл эһэлиин» – «Кырынаас кутуругун төбөтө хара буолбута» – «Тураах хара дьүһүннэммитэ» – «Куобах туһунан остуоруйа» – «Тулаайах уол» – «Тоҕо кыһын уһаабыта, сайын кылгаабыта?» – «Кутуйах уонна тайах»</p>	<p>– Саха остуоруйаларын кинигэлэрин уларсан кинигэ муннугар ууруу, төрөппүттэртэн көрдөһүү. – Кинигэлэри билиһиннэри, остуоруйалары ааҕан иһитиннэри. – Оҕолорго кинигэлэри дьылэригэр биэрэн ытыгы (төрөппүттэр оҕолорун кытта талан, уларсан илдьэллэр) – Остуоруйаны истэн ис хоһоонунан дьылэригэр уруһуйдаан эбэтэр мнемотаблица онорон аҕалан оҕолор иннилэригэр кэпсииллэр. – Оҕолор уруһуйдарынан быыстапка тэрийии.</p>	<p>«Саха остуоруйаларын төһө билэгитий?» викторина</p>
Тохсуньу			
<p>Сиэрдээх буолуохха</p>	<p>Н.Е. Мординов – Амма Аччыгыя «Тоҕус төгүл тоҕо», П.Н. Тобуруокап, Д.К. Сивцев-Суорун Омоллоон о.д.а.</p>	<p>– Кинигэ муннугар Н.Е. Мординов-Амма Аччыгыя «Тоҕус төгүл тоҕо», П.Н. Тобуруокап, Д.К. Сивцев-Суорун Омоллоон кинигэлэрин уларсан туруоруу (библиотекактан , төрөппүттэртэн) – Сиэрдээх буолуу туһунан кэпсээннэри ааҕан иһитиннэри,</p>	<p>«Сиэрдээх буолуу» быраабылатын уруһуйунан оноруу уонна анал мундукка презентациялааһын. «Ким таайар эбитий?» күрэхтэһии (оҕолор уруһуйдаабыттарынан таайы)</p>

		– билиһиннэри, уруһуйдатыы, мнемотаблица онотторуу. – Оҕолор дьизэлэригэр кинигэ илдэ баран талбыт кэпсээннэрин истэн ис хоһоонунан уруһуйдаан аҕалан оҕолор иннилэригэр кэпсэттэри.	
Олунньу			
Чыычаахтары таптыбыт	– Чыычаахтар туһунан билиилэрин ханатар сыалтан кинигэлэри булуу, талыы, библиотекаттан уларсыы. – Кинигэ муннугар ууруллубут кинигэлэртэн төрөппүттэр уларсан оҕолоругар ааҕан ис хоһоонун уруһуйдатан, аттаран ,сыһыаран эбэтэр мнемотабилицианан онотторон аҕалаллар. – Оҕолор табаарыстарын иннилэригэр уруһуйдарынан, мнемотабилицианан сирдэтинэн кэпсииллэр.		– Оҕолор оноһуктарынан быыстапка. – Чыычаахтар туһунан хоһооннору аабыыга куонкурус
Кулун тутар			
Дьиз кыыллара	– Дьиз кыылларын хартыналары, кинигэлэри талыы, булуу кинигэ муннугар ууруу. – Дьиз кыылларын туһунан кэпсэтии, кэпсээннэри, хоһооннору истии, таабырыннары таайтарыы. – Талбыт кинигэлэрин дьизэлэригэр илдээн төрөппүттэрин кытта билсэллэр, ааҕаллар, уруһуйдуулар о.д.а. – Дьиз кыылларын туһунан тылчаан оонньоутун оонньоутуу.		– «ТҮИА УОННА ДЬИЭ кыылларын арааран уур» оонньоунан күрэхтэһии
Муус устар			
Айылҕа дьиктилэрэ	Саха сиригэр баар дьиктилэр туһунан араас кинигэлэри булуу, талыы, кинигэ муннугар ууруу. – Төрөппүттэр кинигэ аҕалаллар , бэйэ-бэйэлэриттэн хардарыта уларсыһан оҕолоругар ааҕаллар ,кэпсииллэр, уруһуйдуулар, оноһук да онороллор. – Айылҕа дьиктитин көрдөрөр хартыналарынан быыстапка оноруу. – Оҕолор истибиттэринэн , оноһуктарынан кэпсииллэр. – АЙЫЛҒА ДЬИКТИЛЭРЭ диэн оҕолор уруһуйдарына альбом оноруу		– ТУОХ? ХАҺАН? ХАННА ? күрэхтэһии

Түмүк тылбааһа

Манньык ситимнээх үлэ түмүгэр төрөппүттэр оҕолоругар болҕомтолоро улаатта, дьиз кэргэнинэн кинигэни ааҕаллара эбилиннэ. Төрөппүт кинигэни төһөнөн умсугуйан ааҕар да оҕо ону көрөн үөрэнэр, билиэн-көрүүн баҕата күүһүрэр.

Сорох оҕолорбут доҕотторун иннигэр аахпыттарын кыбыстыбакка үөрэ-көтө кэпсиир буоллулар. Дьизэлэригэр төрөппүт көмөтүнэн онорбут оноһуктарынан, уруһуйдарын көрдөрөллөрүгэр, кэпсииллэригэр оҕо дуоһуйуу ылбыта, астыммыта көстөр. Төрөппүт эмиэ «мин оҕом хайдах кэпсээтэ?», «ханньык кэпсээни ааҕабыт?» диэн долгуйа ыйытара-туоһулаһара бырайыак үтүө түмүктээбин көрдөрөр.